

การแสดงความหมายในเหตุการณ์การเคลื่อนที่จริงของคำว่า 起 (qǐ ขึ้น) ในภาษาจีนกลาง*

สิริกมล สิริสัมพันธ์

ชัชวดี ศรีลัมพ์

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Corresponding author's email: netnet_rb@hotmail.com

รับบทความ 21 ตุลาคม 2563 แก้ไขบทความ 4 มีนาคม 2564 ตอรับ 9 มีนาคม 2564

ออนไลน์ 1 กรกฎาคม 2564

บทคัดย่อ

คำว่า 起 (qǐ ขึ้น) เป็นคำที่ใช้ได้หลากหลายความหมาย ทั้งที่เป็นความหมายที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ตรงทางร่างกายของมนุษย์ การเคลื่อนที่ของวัตถุ และความหมายที่เป็นมุมมองเกี่ยวกับเวลาและปริมาณของมนุษย์ต่อเหตุการณ์ ผู้วิจัยวิเคราะห์ความหมายของคำว่า 起 (qǐ ขึ้น) จากข้อมูลภาษาของคลังข้อมูลของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน 3 แห่ง จำนวนทั้งสิ้น 1,945 รายการ ได้แก่ คลังข้อมูลภาษาของศูนย์วิจัยภาษาศาสตร์ภาษาจีน มหาวิทยาลัยปักกิ่ง คลังข้อมูลภาษาจีนปัจจุบันของมหาวิทยาลัยภาษาและวัฒนธรรมปักกิ่ง และคลังข้อมูลภาษาจีนของสถาบันวิจัยการใช้ภาษาจีนกระทรวงศึกษาธิการประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยเลือกศึกษาเฉพาะความหมายที่ใช้แสดงในเหตุการณ์การเคลื่อนที่จริง ผลการศึกษาพบว่าการแสดงความหมายในเหตุการณ์การเคลื่อนที่จริงของคำว่า 起 (qǐ ขึ้น) มีทั้งหมด 5 ความหมาย ได้แก่ อาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนท่าทางด้วยตนเองร่วมกับเส้นทาง อาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนตำแหน่งด้วยตนเองหรือแรงขับเคลื่อนจากภายนอกพร้อมกับเส้นทาง เส้นทางของอาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนท่าทาง เส้นทางของอาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนตำแหน่ง และเส้นทางของอาการเคลื่อนที่ส่วนของร่างกาย ซึ่งการแสดงความหมายเส้นทางในเหตุการณ์การเคลื่อนที่จริงทุกความหมายเป็นเส้นทางที่เป็นเส้นตรงแนวตั้งแบบเคลื่อนออกจากพื้นที่อ้างอิงที่อยู่ด้านล่าง โดยมีมุมมองอยู่ที่ต้นทางการเคลื่อนที่

คำสำคัญ ความหมาย การเคลื่อนที่จริง คำว่า 起 (qǐ ขึ้น)

* บทความวิจัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เรื่อง “ระบบโน้ตดนตรีของคำว่า 起 (qǐ ขึ้น) ในภาษาจีนกลาง: การศึกษาตามแนวภาษาศาสตร์ปริวรรต”

The Meanings of QI in Mandarin Chinese in Factive Motion Events

Sirikamol Sirisumpan

Chatchawadee Saralamba

Faculty of Liberal Arts, Thammasat University

Corresponding author's email: netnet_rb@hotmail.com

Received 21 October 2020; revised 4 March 2021; accepted 9 March 2021;
online 1 July 2021

Abstract

QI in Mandarin Chinese is polysemous. Its meanings deal with human bodily experiences of motion, and motions of objects, as well as human conceptions of time and quantity. This research aims to analyze the meanings of QI in factive motion events. The method was to obtain 1,945 sentences from three corpora in which the word QI is used: the Mandarin Chinese Corpus of the Center for Chinese Linguistics, Peking University; the Mandarin Chinese Corpus of the Beijing Language and Culture University; and the Chinese Corpus of the Chinese Ministry of Education. The findings show five meanings of QI in factive motion events. The meanings are 1) self-agentive changing posture MOVE with the PATH, 2) self-agentive/agentive transitional MOVE with the PATH, 3) the PATH of change of posture, 4) the PATH of transitional move, and 5) the PATH of bodily internal move. All of them include the meaning of PATH as a straight vertical line with departure vector where FIGURE is above GROUND with anchorage attention.

Keywords: semantics, motion events, QI in Mandarin Chinese

1. บทนำ

คำว่า 起 (qǐ ขึ้น) เป็นคำที่ใช้ได้หลากหลายความหมาย ทั้งที่เป็นความหมายที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ตรงทางร่างกายของมนุษย์ คือ การเคลื่อนที่ของร่างกายและวัตถุ และความหมายที่เป็นมุมมองของมนุษย์ต่อเหตุการณ์

ปรากฏการณ์การใช้ภาษาที่รู้ภาษาหนึ่งแสดงความหมายได้หลากหลาย โดยที่ความหมายต่าง ๆ นั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบเป็นปรากฏการณ์พหุนัยทางการใช้ภาษา ซึ่งแต่ละความหมายจะไม่มีขอบเขตที่ชัดเจน ทั้งนี้เนื่องจากความหมายต่าง ๆ สร้างขึ้นในระบบความคิด เกิดการถ่ายโยงและจัดประเภททางมโนทัศน์บนพื้นที่ในระบบความคิด ความสัมพันธ์หรือความเชื่อมโยงทางความหมายของคำพหุนัยเป็นการเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายมโนทัศน์แบบทางเดียว (unidirection) คือถ่ายโยงจากมโนทัศน์ที่สร้างรูป (embodiment) จากประสบการณ์ทางร่างกายของมนุษย์ในระบบความคิดหรือมโนทัศน์ที่เป็นรูปธรรมกว่า ถ่ายโยงไปยังมโนทัศน์ที่เป็นนามธรรมกว่า ความหมายของคำพหุนัยจึงเป็นความหมายที่ขยายออกจากความหมายศูนย์กลางเหมือนการแผ่รังสี (radiation) (Evans & Green, 2006) จากมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับ “มนุษย์” ไปสู่ “วัตถุ” “กระบวนการ” “พื้นที่” “เวลา” “สภาพ” ตามลำดับ โดยมีความหมายที่เป็นรูปธรรมที่สุดเป็นความหมายต้นแบบ

คำว่า 起 (qǐ ขึ้น) ใช้แสดงความหมายที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนที่ ทั้งที่เป็นความหมายในเหตุการณ์การเคลื่อนที่จริง (factive motion) ที่เกิดขึ้นจริง (veridical) หรือที่เราสามารถมองเห็นได้ และเหตุการณ์การเคลื่อนที่เสมือน (fictive motion) ที่เป็นการเคลื่อนที่ที่เกิดขึ้นในมโนทัศน์เท่านั้น เช่น

他用全家10年积蓄的一万元，盖起一亩大棚。

Tā yòng quán jiā shí nián jīxù de yí wàn yuán, gài
เขา ใช้ ทั้งหมด บ้าน ลิบ ปี สะสม (ชค.)¹ หนึ่ง หมื่น หยวน, สร้าง

¹ คำย่อที่ใช้ในคำแปลประโยคตัวอย่างภาษาจีนมีความหมายดังนี้

ชค. หมายถึง คำช่วยโครงสร้าง

ชก. หมายถึง คำช่วยแสดงลักษณะการเกิดกริยา

ชส. หมายถึง คำช่วยน้ำเสียง

ล. หมายถึง ลักษณะนามหรือคำจำแนกประเภท

qǐ yì mǔ dà péng.

ขึ้น หนึ่ง (ล.)ใหญ่ เปีง

เขาใช้เงินหนึ่งหมื่นหยวนที่ทั้งครอบครัวเก็บออมมานาน 10 ปี สร้างเพิงขนาดใหญ่ขึ้นมา

คำว่า 起 (qǐ ขึ้น) ในประโยคข้างต้นแสดงความหมายการปรากฏของสิ่งที่จับต้องได้ที่ยึดติดอยู่กับที่ตั้ง เป็นความหมายในเหตุการณ์การเคลื่อนที่เสมือน ซึ่งความหมายต่าง ๆ ในเหตุการณ์การเคลื่อนที่เสมือนของคำว่า 起 (qǐ ขึ้น) ล้วนถ่ายโยงมาจากความหมายในเหตุการณ์การเคลื่อนที่จริงทั้งสิ้น ดังนั้นการเข้าใจการแสดงความหมายในเหตุการณ์การเคลื่อนที่จริงจะเป็นพื้นฐานที่ทำให้เข้าใจการแสดงความหมายอื่น ๆ ของคำมากขึ้น

2. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1 การตีความมโนทัศน์

ความหมายในภาษาเป็นความหมายที่อยู่ในโครงสร้างระบบมโนทัศน์ เป็นความหมายแบบประมวล ต้องอาศัยการตีความการตระหนักรู้ (construe) ในการทำความเข้าใจความหมาย เพื่อเข้าถึงความหมายของคำคำนั้นได้อย่างสมบูรณ์ Langacker (2008) ได้วิเคราะห์ว่าองค์ประกอบในการตีความการตระหนักรู้ ได้แก่

2.1.1 ความชี้เฉพาะ (specificity)

ความชี้เฉพาะคือระดับความละเอียดของความหมาย ตัวอย่างเช่น เมื่อเปรียบเทียบระหว่างความหมาย “ร้อน” และ “90 องศาฟาเรนไฮต์” แล้ว “ร้อน” เป็นการอ้างถึงความหมายโดยคร่าวและ “90 องศาฟาเรนไฮต์” เป็นการอ้างถึงความหมายโดยละเอียด องค์ประกอบที่เป็นคู่กับความชี้เฉพาะคือผังความคิด (schematicity) ที่เป็นการให้รายละเอียดอย่างคร่าว ผังความคิดนี้เป็นพื้นฐานของปริชาน เนื่องจากเราใช้ผังความคิดในการจัดหมวดความคิด (categorization) และการจัดประเภท (taxonomy) หรือการจัดกลุ่มประเภทคำ กล่าวคือ การจัดหมวดความคิดและการจัดประเภทเกิดจากการหาลักษณะร่วมหรือรายละเอียดมโนทัศน์โดยคร่าวของสรรพสิ่งที่อยู่ในประสบการณ์ก่อนหน้า เมื่อเราเผชิญกับสิ่งใหม่ที่มีลักษณะร่วมกันแล้ว ก็จะจัดสิ่งที่ปรากฏอยู่ในประสบการณ์ใหม่นั้นให้อยู่ในหมวดมโนทัศน์เดียวกัน และในทางอรรถศาสตร์นั้น ความสัมพันธ์ระหว่างผังความคิดและการจัดหมวดความคิดเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์การใช้คำหลากหลายความหมายหรือคำพหุ

2.1.2 จุดสนใจ (focusing)

จุดสนใจเป็นองค์ประกอบการคัดเลือกเนื้อหาในระบบความคิด จำแนกได้เป็นจุดสนใจเบื้องหน้า (foreground) และจุดสนใจเบื้องหลัง (background) เนื้อหาที่มีระดับจุดสนใจสูงสุดจะเป็นจุดสนใจเบื้องหน้าของเหตุการณ์

1) จุดสนใจเบื้องหน้าและจุดสนใจเบื้องหลัง

การจำแนกจุดสนใจเบื้องหน้าและจุดสนใจเบื้องหลังมีพื้นฐานมาจากการรับรู้ (perception) ที่จำแนกสิ่งที่รับรู้ออกเป็นสิ่งที่เคลื่อนที่ (figure) และฉากเหตุการณ์ (ground) ระบบความคิดเรื่องจุดสนใจเบื้องหน้าและจุดสนใจเบื้องหลังสะท้อนออกมาทางการใช้ภาษาในระดับคำ ความหมายที่หลอมรวมเป็นจุดสนใจเบื้องหน้าและความหมายของหน่วยภาษาที่ถูกหลอมรวมที่เป็นจุดสนใจเบื้องหลัง ในระดับโครงสร้างจะสะท้อนออกมาในลักษณะของโครงสร้างประโยคที่ต้องอาศัยประสบการณ์ที่ผ่านมาเป็นจุดสนใจเบื้องหลังในการตีความทางความหมายของประโยคที่เป็นจุดสนใจเบื้องหน้า และเรื่องจุดสนใจที่สะท้อนในภาษาระดับข้อความจะมีความเกี่ยวข้องกับโครงสร้างทางข้อมูล (information structure) จำแนกเป็นข้อมูลเก่าที่ผู้ฟังและผู้พูดรับรู้ร่วมกัน เป็นจุดสนใจเบื้องหลังในโครงสร้าง และข้อมูลใหม่ที่เป็นข้อมูลที่ต้องการสื่อออกไปให้ผู้ฟังรับทราบ เป็นจุดสนใจเบื้องหน้าในโครงสร้าง

ตัวอย่างเรื่องจุดสนใจเบื้องหน้าและจุดสนใจเบื้องหลังที่สะท้อนออกมาในการเลือกใช้รูปภาษา เช่น การแสดงความหมายแบบอุปลักษณ์โน้ตศน์ที่วงความหมายต้นทางเป็นจุดสนใจเบื้องหลังให้กับวงความหมายปลายทางที่เป็นจุดสนใจเบื้องหน้า เช่น The thought just flew right out of my head. เป็นการอุปลักษณ์โน้ตศน์ THOUGHT IS A BIRD ที่มีวงความหมายปลายทาง THOUGHT เป็นจุดสนใจเบื้องหน้า และมี BIRD ที่เป็นวงความหมายต้นทางเป็นจุดสนใจเบื้องหลัง

2) การประกอบภาษา (composition)

รูปภาษาที่ใช้ในเหตุการณ์โดยทั่วไปจะเป็นรูปภาษาแบบซับซ้อนหรือที่เรียกว่าโครงสร้างรูปภาษา (composite symbolic structure) ซึ่งประกอบจากองค์ประกอบรูปภาษา (component symbolic structure) ส่วนที่เป็นองค์ประกอบรูปภาษาจะเป็นจุดสนใจเบื้องหลังให้กับโครงสร้างรูปภาษาที่เป็นจุดสนใจเบื้องหน้า การใช้รูปภาษาที่ซับซ้อนเกิดจากการประกอบกันขึ้นของรูปภาษาอย่างเป็นลำดับชั้น (hierarchy) ดังนั้นโครงสร้างรูปภาษาที่ต่างกันที่ใช้อ้างถึงสรรพสิ่งเดียวกันก็จะแสดงโครงสร้างความรู้ที่แตกต่างกัน รูปภาษาแต่ละรูปจึงแสดงมโนทัศน์ที่แตกต่างกันและไม่มีรูปภาษาใดที่ใช้แสดงมโนทัศน์เหมือนกันโดยสิ้นเชิง

3) ขอบเขต (scope)

จุดสนใจหมายรวมถึงการเลือกเข้าถึงเนื้อหาโน้ตส (conceptual accessing) ว่าเนื้อหานั้นเป็นสมาชิกในเครือข่ายใดและขอบเขตใด ขอบเขตที่เกี่ยวข้องกับสิ่งอ้างอิงโดยตรงจะเรียกว่าขอบเขตประชิด (immediate scope) และขอบเขตโดยกว้างที่ครอบคลุมเนื้อหาสิ่งอ้างอิง เรียกว่าขอบเขตโดยกว้าง (maximal scope) ในการใช้รูปภาษาที่อ้างถึงสิ่งใด ๆ ที่ใช้ขอบเขตเป็นส่วนขยายเพื่อให้เข้าถึงมโนทัศน์ของสิ่งนั้น จะใช้รูปภาษาที่ระบุถึงขอบเขตประชิด เช่น *finger nail*, *eyelash* และจะไม่ใช้ขอบเขตโดยกว้างข้ามระดับมาเป็นส่วนขยาย เช่น **arm nail*, **facelash* เป็นต้น

2.1.3 ความเด่นชัด (prominence/ salient)

ความเด่นชัดเป็นความไม่สมดุลในระบบความคิดที่สะท้อนออกมาในการเลือกใช้โครงสร้างภาษา ในการมองเหตุการณ์เราจะเห็นมโนทัศน์หนึ่งเด่นชัดกว่ามโนทัศน์อื่น ๆ Langacker (2008) ได้อธิบายความเด่นชัดไว้เพียง 2 ประเด็น ได้แก่ การรวมจุดสนใจ (profiling) และการวางแนวสิ่งรวมจุดสนใจ (trajectory) กับฉากเหตุการณ์ (landmark)

1) การรวมจุดสนใจ (profiling)

จุดรวมความสนใจ (profile) เป็นโครงสร้างย่อยในขอบเขตประชิดที่ดึงดูดความสนใจมากที่สุด จุดรวมความสนใจอาจเป็นสรรพสิ่งหรือเป็นความสัมพันธ์ก็ได้ การรวมจุดสนใจในระบบความคิดที่สะท้อนออกมาในรูปแบบการใช้ภาษา ได้แก่ ปรากฏการณ์นามนัย (metonymy) ที่เป็นการเปลี่ยนจุดรวมความสนใจในมโนทัศน์หนึ่ง ๆ และส่งผลให้เกิดการใช้รูปภาษาแสดงความหมายมากกว่าหนึ่งความหมายหรือที่เรียกว่าปรากฏการณ์พหุนัย (polysemy) ด้วย ตัวอย่างของการใช้รูปภาษาที่เป็นจุดรวมความสนใจ เช่น “วันจันทร์” “วันอังคาร” “วันพุธ” ที่เป็นจุดรวมความสนใจในโครงสร้างย่อยในขอบเขตประชิดของ “วันในสัปดาห์”

2) การวางแนวสิ่งรวมจุดสนใจกับฉากเหตุการณ์ (trajectory/ landmark alignment)

เมื่อจุดรวมความสนใจเป็นความสัมพันธ์ ผู้มีส่วนร่วมในความสัมพันธ์นั้นจะมีความเด่นชัดในระดับที่แตกต่างกันไป ผู้มีส่วนร่วมในความสัมพันธ์ที่มีค่าระดับความสนใจมากกว่า (primary focus) จะเป็นสิ่งรวมจุดสนใจ (trajectory) และผู้มีส่วนร่วมในความสัมพันธ์ที่มีค่าระดับความสนใจน้อยกว่า (secondary focus) จะเป็นฉากเหตุการณ์ (landmark) อย่างไรก็ตาม ในการแสดงความหมายความสัมพันธ์อาจมีจุดรวมความสนใจเพียงจุดเดียวก็ได้ และจุดรวมความสนใจนั้นก็จะเป็นสิ่งรวมจุดสนใจในมโนทัศน์ ตัวอย่างเช่น *The lamp is above*

the table. และ The table is below the lamp. ทั้งสองประโยคนี้ใช้แสดงขอบเขตความหมายเดียวกันและมีจุดรวมความสนใจที่เป็นความสัมพันธ์ทางด้านพื้นที่ แต่มีการวางแผนจุดรวมความสนใจที่ต่างกัน คือ ในประโยคแรก The lamp จะเป็นสิ่งที่มีค่าระดับความสนใจมากกว่า และ the table เป็นสิ่งที่มีค่าระดับความสนใจน้อยกว่า ในทางกลับกัน ประโยคที่สอง The table จะเป็นสิ่งที่มีค่าระดับความสนใจมากกว่า และ the lamp เป็นสิ่งที่มีค่าระดับความสนใจน้อยกว่า

2.1.4 มุมมอง (perspective)

การตีความด้านมุมมองเป็นเรื่องของการจัดการมุมมองที่เป็นพลวัต คือเป็นมุมมองในกระบวนการทางความคิดที่เปลี่ยนแปลงไปตามการดำเนินของเวลา

1) การจัดการมุมมอง (viewing arrangement)

การจัดการมุมมองเป็นความสัมพันธ์โดยรวมระหว่างผู้มองเหตุการณ์และสิ่งที่ถูกมอง ผู้มองเหตุการณ์เป็นผู้รับรู้ถึงเหตุการณ์ ซึ่งรวมถึงผู้พูดและผู้ฟัง การจัดการมุมมองแบบปรกติจะมีรูปแบบตั้งต้น (defaulted arrangement) เมื่อไรก็ตามที่มุมมองเปลี่ยนแปลงไปจากปรกติ จะมีการเลือกใช้ภาษาที่แตกต่างไปจากรูปแบบตั้งต้นนั้น เช่น การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างรูปประโยคพื้นฐาน (ประโยคบอกเล่า) เป็นโครงสร้างประโยคคำถามหรือประโยคคำสั่ง นอกจากนี้ การจัดการมุมมองยังเกี่ยวข้องกับเวลาและสถานที่ เวลาและสถานที่ที่เป็นฉากหลังของเหตุการณ์จะเรียกว่าฉากเหตุการณ์ (ground) มุมมองที่เกี่ยวกับเวลาและสถานที่ในรูปแบบตั้งต้นจะเป็นเวลาและสถานที่ที่เกิดปฏิสัมพันธ์ทางภาษาระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง เช่น Kiss her! เป็นรูปภาษาที่แสดงถึงสถานที่และเวลาที่ผู้ใช้ภาษาอยู่ร่วมกัน เป็นต้น นอกจากการจัดการมุมมองตามสภาพเหตุการณ์จริงแล้ว ยังมีการจัดการมุมมองโดยใช้มุมมองแบบสมมติ (fictive) หรือมุมมองในจินตนาการได้ เช่น I'm not here right now. ซึ่งอาจเป็นเสียงจากเครื่องบันทึกเสียงในโทรศัพท์บ้าน จากความหมายตามรูปภาษาแล้วจะเป็นเหตุการณ์ที่ไม่อาจเป็นจริงได้ เนื่องจากอ้างถึงเวลาและสถานที่ที่ผู้พูดอยู่ในเชิงปฏิเสธ แต่ผู้ใช้ภาษาสามารถทำความเข้าใจความหมายได้โดยใช้มุมมองแบบสมมติ การจัดการมุมมองสามารถจำแนกประเภทตามการให้ระดับค่ามุมมองกับผู้มองเหตุการณ์และสิ่งที่ถูกมองที่ไม่สมดุล เมื่อระดับค่ามุมมองกับผู้มองเหตุการณ์มากกว่าสิ่งที่ถูกมองจะเป็นมุมมองการตีความแบบอัตวิสัย (subjectivity) และถ้าระดับค่ามุมมองกับสิ่งที่ถูกมองมากกว่าผู้มองเหตุการณ์ก็จะเป็นมุมมองการตีความแบบภาววิสัย (objectivity)

2) มิติด้านเวลา (temporal dimension)

กระบวนการทางความคิดมีลักษณะเป็นพลวัต เรารับรู้ถึงเปลี่ยนแปลงโดยอาศัยเวลาหรือการดำเนินของเวลา (processing time) เป็นสื่อกลางในการรับรู้ และเวลาที่ตระหนักรู้ (conceived time) เป็นเวลาที่เราระบุในฐานที่เวลาเป็นสรรพสิ่งหนึ่ง ๆ ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการดำเนินของเวลา การตระหนักรู้เวลาโดยปกติแล้วจะสอดคล้องกับการดำเนินของเวลา ดังเช่นในรูปของภาษาที่มีการเรียงลำดับเหตุการณ์ตามเวลาที่เกิดก่อน-หลังในการใช้ภาษาแสดงเหตุการณ์หรือสรรพสิ่งต่าง ๆ ส่วนใหญ่แล้วจะเรียงลำดับตามการรับรู้ (mental scanning) เพื่อเข้าถึงมโนทัศน์ (mentally accessible) ที่ต้องการอ้างถึง เช่น I quit my job, got married, and had a baby.

กล่าวโดยสรุปแล้ว ความหมายในภาษาเป็นการแสดงมโนทัศน์จากผังภาพทางความคิดที่ก่อขึ้นจากประสบการณ์ทางร่างกาย ทำให้เกิดเป็นการแสดงความหมายแบบประมวล อีกทั้งยังมีการถ่วงโยงระหว่างมโนทัศน์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้การตีความการตระหนักรู้เพื่อตีความความหมายของคำว่า 起 (qǐ ขึ้น) ที่ปรากฏในแต่ละรายการข้อมูลภาษาว่าแสดงความหมายในขอบเขตโดยกว้างและขอบเขตประชิดใด มีจุดสนใจและความเด่นชัดในรายละเอียดใดเพิ่มขึ้นในขอบเขตความหมายนั้น รวมถึงแสดงความหมายในมุมมองแบบใด แล้วจึงหาลักษณะร่วมทางความหมายเพื่อจัดประเภทความหมายของคำ

2.2 เหตุการณ์การเคลื่อนที่

คำว่า 起 (qǐ ขึ้น) เป็นคำที่แสดงความหมายในขอบเขตของการเคลื่อนที่ ในการตีความความหมายของคำ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์รายละเอียดของความหมายตามแนวคิดเกี่ยวกับเหตุการณ์การเคลื่อนที่ของ Talmy (2000) และ Chu (2004)

Talmy (2000) อธิบายว่าเหตุการณ์การเคลื่อนที่ไม่่ว่าจะเป็นการเคลื่อนที่จริงหรือการเคลื่อนที่เสมือนล้วนประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 4 องค์ประกอบ ได้แก่ สิ่งที่เคลื่อนที่ (figure) พื้นที่อ้างอิง (ground) อาการเคลื่อนที่ (move) และเส้นทาง (path) และในเหตุการณ์การเคลื่อนที่อาจมีองค์ประกอบเหตุการณ์ร่วม (co-event) ที่เป็นวิธีการเคลื่อนที่ (manner) และสาเหตุการเคลื่อนที่ (cause)

2.2.1 สิ่งที่เคลื่อนที่และพื้นที่อ้างอิง

Talmy (2000) อธิบายว่าสิ่งที่เคลื่อนที่คือสิ่งที่เคลื่อนที่หรือสิ่งที่รับรู้ได้ว่าสามารถเคลื่อนที่บนเส้นทางหรืออยู่บนพื้นที่ตั้งที่ถูกระบุอ้างอิง ซึ่งเป็นส่วนที่ผู้พูดให้ความสนใจมากที่สุด ส่วนพื้นที่อ้างอิงจะเป็นขอบเขตพื้นที่ที่ใช้อ้างอิงหรือสิ่งที่อยู่กับที่ที่ใช้อ้างอิงภายในขอบเขตอ้างอิงตามที่เส้นทางหรือตำแหน่งที่สิ่งเคลื่อนที่แสดงคุณลักษณะ Chu (2004) อธิบายว่า

คุณสมบัติต้นแบบของสิ่งที่เคลื่อนที่และพื้นที่อ้างอิงจะอยู่ในระบบโน้ตัมของมนุษย์ และระดับความสามารถของการเคลื่อนที่ของสรรพสิ่งที่เป็นคุณสมบัติภายในของสิ่งนั้นโดยถาวรจะเป็นตัวกำหนดการรับรู้ว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่เคลื่อนที่หรือพื้นที่อ้างอิงในเหตุการณ์การเคลื่อนที่ ลำดับขั้นของความสามารถในการเคลื่อนที่ของสรรพสิ่งสามารถจำแนกได้ 6 ลำดับขั้น โดยเรียงจากค่าระดับความสามารถการเคลื่อนที่ได้จากมากไปน้อย ดังนี้

- 1) สิ่งที่เคลื่อนที่ได้ด้วยตนเอง
- 2) พาหนะที่ขับเคลื่อนโดยมนุษย์
- 3) สิ่งที่เคลื่อนที่ได้เองตามธรรมชาติ
- 4) สิ่งไม่มีชีวิตที่อยู่อย่างอิสระและไม่สามารถเคลื่อนที่ได้ด้วยตนเองต้องอาศัยพลังจากภายนอกจึงเกิดการเคลื่อนที่
- 5) สิ่งที่ไม่ได้อยู่อย่างอิสระแต่สามารถแยกออกจากที่ตั้งได้ ซึ่งสิ่งนั้นจะเคลื่อนที่ได้ก็ต่อเมื่อมีพลังรุนแรงจากภายนอกในการขับเคลื่อน
- 6) สิ่งที่ไม่ได้อยู่อย่างอิสระและไม่สามารถแยกออกจากที่ตั้งได้

สิ่งที่เคลื่อนที่และพื้นที่อ้างอิงจะมีคุณสมบัติค่าระดับความสามารถในการเคลื่อนที่ที่แตกต่างกัน สิ่งที่เคลื่อนที่ต้นแบบจะเป็นสิ่งที่เคลื่อนที่ผ่านพื้นที่ได้ด้วยตนเองอย่างง่ายดาย มีลักษณะเป็นสิ่งที่มีความสามารถในการเคลื่อนที่ได้มากกว่า และสิ่งที่เคลื่อนที่ต้นแบบในแต่ละเหตุการณ์การเคลื่อนที่ก็จะแตกต่างกันไป ส่วนพื้นที่อ้างอิงต้นแบบนั้นจะเป็นขอบเขตอ้างอิงการเคลื่อนที่ของสิ่งที่เคลื่อนที่จึงมีลักษณะเป็นสิ่งที่มีความสามารถในการเคลื่อนที่ที่น้อยกว่า

2.2.2 อาการเคลื่อนที่

อาการเคลื่อนที่คือการเปลี่ยนแปลงตำแหน่ง ณ จุดเวลาที่เปลี่ยนไปรวมถึงการเคลื่อนที่ภายในของสิ่งที่เคลื่อนที่เอง เช่น การหมุนตัว การแกว่ง การส่าย หรือการขยายหรือหดตัวของสิ่งที่เคลื่อนที่ (Talmy, 2000) เมื่อพิจารณาจากลักษณะในการเคลื่อนที่ สามารถจำแนกอาการเคลื่อนที่ได้เป็น 4 ประเภท (Chu, 2004) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) อาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนตำแหน่ง (transitional motion)

อาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนตำแหน่งเป็นอาการเคลื่อนที่ของสิ่งใด ๆ หนึ่งหน่วยจากตำแหน่งหนึ่งไปยังอีกตำแหน่งหนึ่ง เป็นการเคลื่อนที่ที่พื้นฐานที่สุดของประสบการณ์ทางร่างกายมนุษย์ การเคลื่อนที่ประเภทนี้ประกอบด้วยจุดเริ่มต้น เส้นทาง จุดปลายทาง และทิศทาง

2) อาการเคลื่อนที่แบบไม่เปลี่ยนตำแหน่ง (self-contained motion)

อาการเคลื่อนที่แบบไม่เปลี่ยนตำแหน่งเป็นอาการเคลื่อนที่ของสิ่งใด ๆ ที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงตำแหน่ง ไม่มีเส้นทางการเคลื่อนที่ที่ชัดเจน เช่น การเคลื่อนที่โดยการหมุนตัว หรือพองตัว เป็นต้น

3) อาการเคลื่อนที่ส่วนของร่างกาย (bodily internal movement)

อาการเคลื่อนที่ส่วนของร่างกายเป็นอาการเคลื่อนที่ส่วนใดส่วนหนึ่งของสิ่งใด ๆ เช่น ก้มหัว ยิ้ม ยกมือ เป็นต้น

4) อาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนท่าทาง (change of posture)

อาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนท่าทางเป็นอาการเคลื่อนที่ที่ทำให้สิ่งที่เคลื่อนที่มีลักษณะท่าทางหรือรูปร่างที่เปลี่ยนไป เช่น นอนลง คุกเข่า ลุกยืน เป็นต้น

นอกจากนี้ Talmy (2000) ยังจำแนกประเภทของอาการเคลื่อนที่ตามแรงขับเคลื่อนในการเคลื่อนที่เป็น 3 ประเภท ได้แก่ อาการเคลื่อนที่ที่เกิดขึ้นเอง (nonagentive) อาการเคลื่อนที่ที่เกิดจากความตั้งใจ (agentive) และอาการเคลื่อนที่ของสิ่งที่เคลื่อนที่ที่เกิดจากความตั้งใจ (self-agentive) ตัวอย่างเช่น

1) อาการเคลื่อนที่ที่เกิดขึ้นเอง

The rock **slid** down the hill.

The napkin **blew** off the table.

2) อาการเคลื่อนที่ที่เกิดจากความตั้งใจ

I **slid** the keg into the storeroom.

I **pushed** the keg into the storeroom.

3) อาการเคลื่อนที่ของสิ่งที่เคลื่อนที่ที่เกิดจากความตั้งใจ

I **ran** down the stairs.

She **wore** a green dress to the party.

2.2.3 เส้นทาง

เส้นทางคือส่วนของพื้นที่ที่เกิดอาการเคลื่อนที่ (Talmy, 2000) Chu (2004) กล่าวว่าเส้นทางเป็นสิ่งที่ทำให้เรารู้ถึงการเปลี่ยนตำแหน่งหรือรับรู้ถึงเหตุการณ์การเคลื่อนที่ (motion event) ถ้าเหตุการณ์นั้นมีรูปภาพที่แสดงความหมายถึงอาการเคลื่อนที่ แต่ไม่ได้แฉ่งมโนทัศน์เส้นทางร่วมอยู่ด้วย เหตุการณ์นั้นจะถูกรับรู้ว่าเป็นเหตุการณ์การกระทำทั่วไป (action event) ทั้งนี้ การรับรู้เหตุการณ์ว่าเป็นเหตุการณ์การเคลื่อนที่หรือเป็นเพียงเหตุการณ์

การกระทำทั่วไปนั้น ขึ้นอยู่กับการมองเหตุการณ์ของผู้พูด ถ้าผู้พูดมองเหตุการณ์การเคลื่อนที่จริงแบบพินิจ (analytical) หรือมองเหตุการณ์จากองค์ประกอบย่อย จะเป็นการรับรู้แบบเหตุการณ์การเคลื่อนที่และจะใช้รูปภาษาที่แสดงความหมายในมิติเส้นทางในประโยค แต่ถ้าเป็นการมองเหตุการณ์การเคลื่อนที่จริงแบบภาพรวม (holistical) ก็จะเป็นการรับรู้เหตุการณ์แบบการกระทำทั่วไปหรือเป็นฉากเหตุการณ์เท่านั้น และจะเลือกใช้รูปภาษาที่ไม่ได้แสดงความหมายถึงการเคลื่อนที่ นอกจากนี้ เหตุการณ์ที่ไม่ได้มีการใช้มิติเส้นทางการเคลื่อนที่อย่างชัดเจน แต่มีการใช้รูปภาษาที่แสดงเส้นทางก็สามารถแสดงถึงเหตุการณ์การเคลื่อนที่ได้ เช่น

(火车上没座位了,) 陈奂生只得站到南京。

(Huǒchē shàng méi zuòwèi le,) Chén Huànshēng zhǐ děi
(รถไฟ บน ไม่มี ที่นั่ง (ชส.)) เฉินฮว่านเซิง แค่ ต้อง

zhàn dào Nánjīng.

ยืน ถึง นานกิง

(บนรถไฟไม่มีที่นั่งแล้ว) เฉินฮว่านเซิงเลยต้องยืนไปจนถึงนานกิง

ประโยคข้างต้นแสดงความหมายถึงเหตุการณ์การเคลื่อนที่โดยใช้รูปภาษา 到南京 (dào Nánjīng ถึงนานกิง) แสดงเส้นทางเป็นหลักในการแสดงมิติเส้นทางการเคลื่อนที่ โดยไม่มีรูปภาษาใดที่แสดงมิติทิศทางการเคลื่อนที่โดยตรงอย่างชัดเจน

Chu (2004) วิเคราะห์ว่าเส้นทางการเคลื่อนที่ นอกจากจะประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยเส้นสมมติ (vector) โครงสร้างเรขาคณิต (conformation) และระยะห่างของผู้ร่วมเหตุการณ์ (deictic) ตามที่ Talmy ได้วิเคราะห์ไว้ ยังประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทิศทาง (direction) มิติ (dimension) และมุมมอง (perspective) ด้วย ซึ่ง Chu ได้จัดหมวดหมู่ประเภทองค์ประกอบย่อยของเส้นทางใหม่ไว้ดังนี้

1) เส้นสมมติ

เส้นสมมติเป็นคุณสมบัติเกี่ยวกับรูปแบบการเคลื่อนที่ของสิ่งที่เคลื่อนที่เมื่ออ้างอิงกับพื้นที่อ้างอิง รูปแบบการเคลื่อนที่ไม่ได้หมายถึงรูปแบบการเคลื่อนที่ที่เกิดขึ้นในโลกความเป็นจริง แต่เป็นการรับรู้ในมิติของของผู้พูดและแสดงออกมาทางรูปภาษา รูปแบบของเส้นสมมติจำแนกเป็น “การมาถึง” (arrival) “การเคลื่อนออก” (departure) และ “การดำเนิน” (traversal)

2) โครงสร้างเรขาคณิต

โครงสร้างเรขาคณิตเป็นคุณสมบัติความสัมพันธ์ทางเรขาคณิตระหว่างสิ่งที่เคลื่อนที่และพื้นที่อ้างอิง ได้แก่ ความสัมพันธ์แบบภายในกับภายนอก ความสัมพันธ์แบบพื้นผิว ความสัมพันธ์แบบด้านข้าง และความสัมพันธ์แบบด้านบนกับด้านล่าง

3) ทิศทาง

ทิศทางเป็นลักษณะของการเคลื่อนที่ที่สัมพันธ์กับสิ่งเร้าทางพื้นที่ ได้แก่ ทิศทางแนวตั้ง (vertical) ทิศทางหน้า/หลัง (facing) ทิศทางกลับ (returning) และทิศทางรวม/แยก (verging)

4) มิติ

มิติเป็นคุณสมบัติด้านมิติพื้นที่ของพื้นที่อ้างอิงซึ่งจำแนกเป็นประเภทย่อย ได้แก่ “ไร้มิติ/จุด” “หนึ่งมิติ/เส้น” “สองมิติ/พื้นราบ” และ “สามมิติ/ปริมาตร”

5) มุมมอง

มุมมองเป็นคุณสมบัติที่เกี่ยวข้องกับมุมมองทางมโนทัศน์ของผู้พูดต่อสิ่งที่เคลื่อนที่กับพื้นที่อ้างอิง จำแนกเป็น “มุมมองจากต้นทาง” (anchorage of attention) และ “มุมมองจากปลายทาง” (region of attention) ตำแหน่งมุมมองความใส่ใจมีความเกี่ยวเนื่องกับการใช้ตัวบ่งบอกระยะห่างทางพื้นที่ (deictic) ของผู้ร่วมเหตุการณ์ด้วย ถ้าเป็นมุมมองความใส่ใจแบบ “มุมมองจากปลายทาง” จะใช้ “ตัวบ่งบอกระยะห่างทางพื้นที่” แบบ “ระยะใกล้” (hither) และถ้าเป็นมุมมองความใส่ใจแบบ “มุมมองจากต้นทาง” จะใช้ “ตัวบ่งบอกระยะห่างทางพื้นที่” แบบ “ระยะไกล” (thither)

3. ข้อมูลและวิธีการวิจัย

3.1 วัตถุประสงค์

ศึกษาการแสดงความหมายในเหตุการณ์การเคลื่อนที่จริงของคำว่า 起 (qǐ ขึ้น)

3.2 ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาความหมายของคำว่า 起 (qǐ ขึ้น) ในภาษาจีนกลางตามแนวภาษาศาสตร์ปริชานจากข้อมูลภาษาของศูนย์วิจัยภาษาศาสตร์ภาษาจีน (Center for Chinese Linguistics, PKU) ของมหาวิทยาลัยปักกิ่งทั้งหมด 1,045 รายการ ข้อมูลภาษาจากคลังข้อมูลภาษาจีนปัจจุบันของมหาวิทยาลัยภาษาและวัฒนธรรมปักกิ่ง (Beijing Language and Culture University) จำนวน 600 รายการ ข้อมูลภาษาจากคลังข้อมูลภาษาจีนของสถาบันวิจัยการใช้ภาษาจีน (Xiao Hang, n.d.) กระทรวงศึกษาธิการ ประเทศสาธารณรัฐ

ประชาชนจีน จำนวน 300 รายการ รวม 1,945 รายการ โดยไม่จำกัดประเภทเนื้อหา แต่จะยกเว้นไม่วิเคราะห์ข้อมูลภาษาที่เป็นสำนวน และข้อมูลภาษาที่ขาดบริบทจนทำให้ไม่สามารถตีความความหมายของคำได้ ตัวอย่างเช่น ข้อมูลที่ไม่มีใจความสมบูรณ์และไม่มีสถานการณ์แวดล้อมที่เพียงพอ ภาษาสแลง ข้อมูลภาษาที่ใช้เฉพาะในอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

3.3 ระเบียบวิธีวิจัย

1) ศึกษาทบทวนวรรณกรรมจากหนังสือ งานวิจัย บทความวิจัยและบทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชาน (cognitive linguistics) ซึ่งรวมถึงเรื่องไวยากรณ์ปริชาน (cognitive grammar) ปรากฏการณ์พหุนัย (polysemy) มโนทัศน์การเคลื่อนที่ (concept of motion) เป็นต้น

2) เก็บข้อมูลและรวบรวมข้อมูลจากคลังข้อมูลภาษา

3) วิเคราะห์ความหมายของคำว่า 起 (qǐ) ในคลังข้อมูลภาษา ตามทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชาน (cognitive linguistics) โดยใช้แนวทางการวิเคราะห์แบบตีความการตระหนักรู้ (construal) ของ Langacker (2008)

4) สรุปและอภิปรายผล

4. ความหมายในเหตุการณ์การเคลื่อนที่จริงของคำว่า 起 (qǐ ขึ้น)

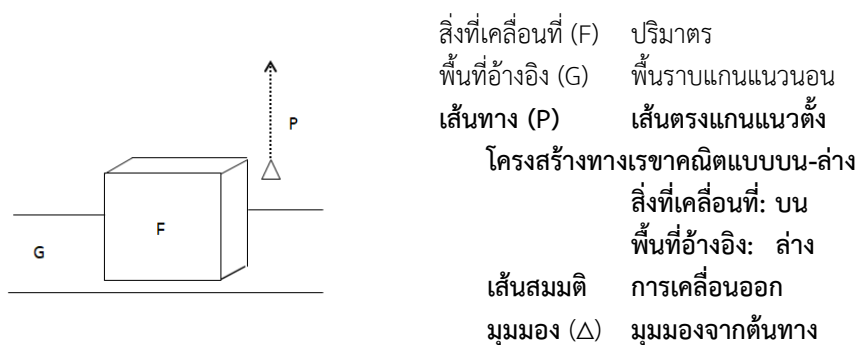
คำว่า 起 (qǐ ขึ้น) ที่แสดงความหมายในเหตุการณ์การเคลื่อนที่จริงจำแนกได้ 2 ความหมาย คือ ความหมายอาการเคลื่อนที่ร่วมกับเส้นทาง และความหมายเส้นทางเพียงอย่างเดียว ซึ่งในแต่ละความหมายจะมีการปรากฏในโครงสร้างรูปภาษาที่แตกต่างกันดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 ความหมายอาการเคลื่อนที่ร่วมกับเส้นทาง

คำว่า 起 (qǐ ขึ้น) ที่แสดงความหมายอาการเคลื่อนที่ร่วมกับเส้นทางในเหตุการณ์การเคลื่อนที่จริง จะหมายถึงอาการเคลื่อนที่ที่เกิดขึ้นบนเส้นทางที่มีลักษณะเป็นเส้นตรงแกนแนวตั้ง ที่เส้นสมมติเป็นแบบเคลื่อนออกห่างจากพื้นที่อ้างอิง ความสัมพันธ์ทางโครงสร้างเรขาคณิตของสิ่งที่เคลื่อนที่กับพื้นที่อ้างอิงเป็นแบบบน-ล่าง ที่มีสิ่งที่เคลื่อนที่อยู่บนและพื้นที่อ้างอิงอยู่ล่าง มุมมองของผู้ใช้ภาษาเป็นแบบมุมมองจากด้านทาง (anchorage of attention) ดังผังภาพที่ 1 แสดง

ผังภาพที่ 1

เหตุการณ์การเคลื่อนที่จริงที่ใช้คำว่า 起 (qǐ ขึ้น) แสดงเส้นทาง

ผังภาพที่ 1 แสดงเส้นทางเคลื่อนที่จริงของคำว่า 起 (qǐ ขึ้น) เหตุการณ์การเคลื่อนที่นี้ประกอบด้วยสิ่งที่เคลื่อนที่ (F: figure) ที่เป็นปริมาตรอยู่ด้านบนพื้นที่อ้างอิง (G: ground) ที่เป็นพื้นราบอยู่ด้านล่าง และคำว่า 起 (qǐ ขึ้น) แสดงความหมาย (ความหมายที่แสดงด้วยตัวอักษรตัวหนา) ในส่วนของเส้นทาง (P: path) เส้นตรงในแกนตรงกันข้ามกับแนวกว้างของพื้นที่อ้างอิง (แนวกว้างในมุมมองตั้งต้นจะเป็นแนวกว้างแนวนอน) มีเส้นสมมติแบบเคลื่อนออก โดยมุมมองของผู้ใช้ภาษา (Δ) อยู่ที่ต้นทางการเคลื่อนที่

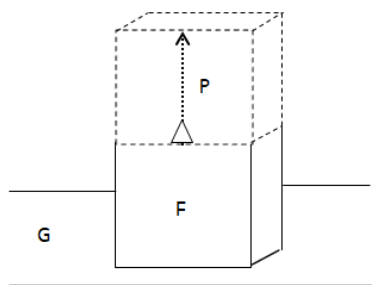
คำว่า 起 (qǐ ขึ้น) ใช้แสดงความหมายถึงอาการเคลื่อนที่ร่วมกับเส้นทางดังกล่าวได้ 2 ประเภท ได้แก่ อาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนท่าทางและอาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนตำแหน่ง

4.1.1 อาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนท่าทาง

อาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนท่าทางเป็นอาการเคลื่อนที่ที่ทำให้สิ่งที่เคลื่อนที่มีลักษณะท่าทางหรือรูปทรงที่เปลี่ยนไป ความหมายอาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนท่าทางบนเส้นทางเส้นตรงแนวตั้งแบบเคลื่อนออกจากพื้นที่อ้างอิงที่อยู่ด้านล่าง โดยมีมุมมองอยู่ที่ต้นทางการเคลื่อนที่เป็นความหมายต้นแบบของคำว่า 起 (qǐ ขึ้น) เนื่องจากเป็นความหมายที่บรรจุอยู่ในพจนานุกรมภาษาจีนปัจจุบัน ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 7 (Dictionary Editorial Office of Language Institute, Chinese Academy of Social Science, 2016) เป็นความหมายแรกของคำ และเป็นความหมายที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ทางร่างกายของมนุษย์มากกว่าความหมายอื่น ๆ ของคำ คือ ใช้หมายถึงอาการเคลื่อนที่ด้วยตนเองของสิ่งมีชีวิต ดังผังภาพที่ 2 แสดง (ความหมายของคำว่า 起 (qǐ ขึ้น) แสดงด้วยตัวอักษรตัวหนา)

ผังภาพที่ 2

ความหมายอาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนท่าทางและเส้นทางของคำว่า 起 (qǐ ขึ้น)

สิ่งที่เคลื่อนที่ (F)	ปริมาตร, สิ่งมีชีวิต
พื้นที่อ้างอิง (G)	พื้นราบแกนแนวนอน
อาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนท่าทาง	
	เคลื่อนที่ด้วยตนเอง
เส้นทาง (P)	เส้นตรงแกนแนวตั้ง
โครงสร้างทางเรขาคณิตแบบบน-ล่าง	
สิ่งที่เคลื่อนที่: บน	
พื้นที่อ้างอิง: ล่าง	
เส้นสมมติ	การเคลื่อนออก
มุมมอง (Δ)	มุมมองจากด้านล่าง

ในผังภาพที่ 2 สิ่งทีเคลื่อนที่ (F) เกิดอาการเคลื่อนที่ด้วยตนเองแบบเปลี่ยนท่าทางได้อย่างอิสระบนเส้นทาง (P) เส้นตรงแกนแนวตั้งโดยเคลื่อนที่ออกห่างจากพื้นที่อ้างอิง (G) แกนแนวนอนที่อยู่ด้านล่างในทิศทางจากล่างสู่บนและมีมุมมองของผู้ใช้ภาษา (Δ) อยู่ที่ต้นทางการเคลื่อนที่ ซึ่งการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนท่าทางนี้อาจเป็นการเปลี่ยนท่าทางของสิ่งมีชีวิตจากนอนเป็นนั่ง จากนอนเป็นยืน หรือจากนั่งเป็นยืนก็ได้

โครงสร้างรูปภาษาหรือการปรากฏของคำว่า 起 (qǐ ขึ้น) ที่แสดงความหมายนี้เกิดขึ้น 3 ลักษณะ คือ การปรากฏลำพัง การปรากฏร่วมหน้าสิ่งที่เคลื่อนที่หรือพื้นที่อ้างอิง และการปรากฏร่วมหน้าตัวบ่งบอกระยะห่างทางพื้นที่แบบใกล้

1) การปรากฏลำพัง ตัวอย่างเช่น

- (1) 后来他们装了电动机，就不用起那么早了，人也不用那么辛苦了，……

Hòu lái tāmen zhuāng le diàndòngjī, jiù búyòng qǐ
หลัง มา พวกเขา ติดตั้ง (ขก.) เครื่องกำเนิดไฟฟ้า, ก็ ไม่ต้อง ขึ้น

nàme zǎo le, rén yě búyòng nàme xīnkǔ le,……
อย่างนั้น เข้า (ขส.), คน ก็ ไม่ต้อง อย่างนั้น ลำบาก (ขส.),……

ต่อมาพวกเขาได้ติดตั้งเครื่องกำเนิดไฟฟ้าทำให้ไม่ต้องตื่นแต่เช้า ผู้คนก็ไม่ต้องลำบากกันแล้ว

คำว่า 起 (qǐ ขึ้น) ในประโยค (1) ปรากฏลำพังแสดงความหมายถึงอาการเคลื่อนที่ของคน (สิ่งที่เคลื่อนที่) ในลักษณะที่ลุกขึ้นจากที่นอน (พื้นที่อ้างอิง) ซึ่งเป็นอาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนท่าทางด้วยตนเองของสิ่งที่เคลื่อนที่ในทิศทางที่ออกห่างจากพื้นที่อ้างอิงแกนแนวนอนที่อยู่ด้านล่าง โดยมุมมองของผู้ใช้ภาษาอยู่ที่ต้นทางการเคลื่อนที่

- (2) 突然，孙权挺身而出“呛啷”一声拔出佩剑，闪电般向面前奏案一角砍去，……

Tūrán, Sūn Quán tǐng shēn ér qǐ “qiānglāng” yì shēng
ในทันที, ซุน เฉวียน เหยียด ร่างกาย (ช.) ขึ้น “จิ้ง”(เลียนเสียง) หนึ่ง เสียง

bá chū pèi jiàn, shǎndiàn bān xiàng miàn qián
ถอน ออก พก ดาบ, ฟาแลบฟาผ่า ปาน หันทาง ด้าน หน้า

zòuàn yì jiǎo kǎn qù ,
บัลลังก์ หนึ่ง มุม หัน ไป,.....

ทันใดนั้น ซุนเฉวียนเหยียดตัวยืนขึ้น เพียงเสียงซึกดาบ “จิ้ง” เดียว มุมบัลลังก์ก็ถูกฟันไปมุมหนึ่ง รวากับถูกฟาผ่า

ในตัวอย่าง (2) คำว่า 起 (qǐ ขึ้น) ปรากฏลำพังตามหลังคำเชื่อมเหตุการณ์ 而 (ér) และเหตุการณ์การกระทำ 挺身 (tǐngshēn เหยียดตัวแนวตั้ง) ใช้หมายถึงอาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนท่าทางด้วยตนเองของคน (สิ่งที่เคลื่อนที่) บนเส้นทางเส้นตรงแกนแนวตั้งจากล่างสู่บนออกห่างจากที่นั่ง (พื้นที่อ้างอิง)

2) การปรากฏร่วมหน้าสิ่งที่เคลื่อนที่หรือพื้นที่อ้างอิง

การปรากฏร่วมด้านหน้าสิ่งที่เคลื่อนที่และพื้นที่อ้างอิงของคำว่า 起 (qǐ ขึ้น) เป็นดังนี้

起身 (qǐ shēn ขึ้น-ร่างกาย) ลุกขึ้น

起床 (qǐ chuáng ขึ้น-เตียง) ลุกจากเตียง

คำว่า 身 (shēn ร่างกาย) แสดงความหมายเป็นสิ่งที่เคลื่อนที่และคำว่า 床 (chuáng เตียง) แสดงความหมายเป็นพื้นที่อ้างอิงที่เป็นต้นทางของการเคลื่อนที่ ส่วนคำว่า 起 (qǐ ขึ้น) ใช้หมายถึงอาการเคลื่อนที่ของร่างกายบนเส้นทางเส้นตรงแกนแนวตั้ง โดยเคลื่อนที่ออกห่างจากพื้นที่อ้างอิงแกนแนวนอนที่อยู่ด้านล่าง และทำให้สิ่งที่เคลื่อนที่เปลี่ยนเป็นท่าทางที่

มีระดับความสูงที่มากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งคำว่า 起身 (qǐshēn ขึ้น-ร่างกาย) อาจหมายถึงการเปลี่ยนอากัปกริยาจากนอนเป็นนั่ง จากนอนเป็นยืน หรือจากนั่งเป็นยืนก็ได้ และคำว่า 起床 (qǐchuáng ขึ้น-เตียง) หมายถึง ลุกจากเตียง ตัวอย่างเช่น

- (3) 赵州禅师点点头，起身说：“我没有时间跟你讲，我现在要去小便。”

Zhāo Zhōu chánshī diǎndiǎntóu, qǐ shēn shuō: “Wǒ
จ้าวโจว หลวงพ่อ พยักหน้า , ขึ้น ร่างกาย พูด “ฉัน

méiyǒu shíjiān gēn nǐ jiǎng, wǒ xiànzài yào qù
ไม่มี เวลา กับ เธอ พูด ฉัน ตอนนี้ จะ ไป

xiǎobiàn.”

ปัสสาวะ”

หลวงพ่ोज้าวโจวพยักหน้าแล้วลุกขึ้นยืนพูดว่า “อาตมาไม่มีเวลาคุยกับโยม ตอนนี้อาตมา
จะไปปัสสาวะ”

- (4) 晚上下不了线，早上起不了床……好多事情由此成为泡影！

Wǎnshàng xià bù liǎo xiàn, zǎoshàng qǐ bù liǎo

ตอนค่ำ ลง ไม่ ไหว เส้น , ตอนเช้า ขึ้น ไม่ ไหว

chuáng …… hǎo duō shìqíng yóucǐ chéngwéi pàoyǐng!

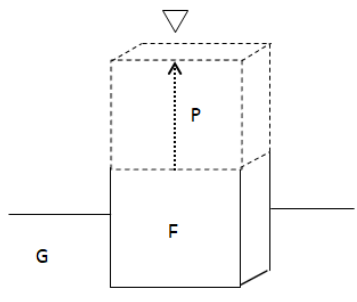
เตียง…… มาก เยอะ เรื่องราว ดังนี้ กลายเป็น ฟองอากาศ
ตอนกลางคืนก็มัวแต่เล่นอินเทอร์เน็ต ตอนเช้าก็ลุกจากเตียงไม่ไหว งานที่กองอยู่ก็ดูจะทำ
ไม่เสร็จ

3) การปรากฏร่วมหน้าตัวบ่งบอกระยะห่างทางพื้นที่แบบใกล้

ภาษาจีนใช้คำว่า 来 (lái มา) เป็นตัวบ่งบอกระยะห่างทางพื้นที่แบบใกล้แสดงมุมมองของผู้ใช้ภาษาว่าเป็นมุมมองจากปลายทางของการเคลื่อนที่ เมื่อใช้ตามหลังคำว่า 起 (qǐ ขึ้น) เป็น 起来 (qǐlái ขึ้น-มา) จะแสดงถึงการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนท่าทางด้วยตนเองบนเส้นทางเส้นตรงแกนแนวตั้งที่เคลื่อนออกห่างจากพื้นที่อ้างอิงที่อยู่ด้านล่าง โดยใช้ภาษามีมุมมองอยู่ที่ปลายทางการเคลื่อนที่ ดังผังภาพที่ 3

ผังภาพที่ 3

ความหมายอาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนท่าทางและเส้นทางของคำว่า 起 (qǐ ขึ้น) ที่ปรากฏร่วมหน้าตัว
บ่งบอกระยะห่างทางพื้นที่แบบใกล้เคียง

สิ่งที่เคลื่อนที่ (F)	ปริมาตร, สิ่งมีชีวิต
พื้นที่อ้างอิง (G)	พื้นราบแบนแนวนอน
อาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนท่าทาง	
	เคลื่อนที่ด้วยตนเอง
เส้นทาง (P)	เส้นตรงแนวนอนตั้ง
โครงสร้างทางเรขาคณิตแบบบน-ล่าง	
	สิ่งที่เคลื่อนที่: บน
	พื้นที่อ้างอิง: ล่าง
เส้นสมมติ	การเคลื่อนออก
มุมมอง (Δ)	มุมมองจากปลายทาง

ผังภาพที่ 3 แสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่จริงแบบเปลี่ยนท่าทางด้วยตนเองที่มีโครงสร้างทางเรขาคณิตแบบสิ่งที่เคลื่อนที่ (F) อยู่บนและพื้นที่อ้างอิง (G) อยู่ล่าง โดยคำว่า 起 (qǐ ขึ้น) แสดงความหมายอาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนท่าทางด้วยตนเองและเส้นทาง (P) เส้นตรงในแกนแนวตั้งที่มีเส้นสมมติแบบเคลื่อนออก คำว่า 来 (lái มา) แสดงมุมมองของผู้ใช้ภาษา (Δ) ว่าอยู่ที่ปลายทางการเคลื่อนที่ ตัวอย่างเช่น

- (5) 有一个叫张传玉的女战士体质比较弱, 当时实在走不动了,
一坐下去就再也起不来了。

Yǒu yí ge jiào Zhāng Chuányù de nǚ zhànshì tǐzhì
มี หนึ่ง (ล.) เรียก จาง ฉวนอวี่ (ชค.) หญิง นักรบ ร่างกาย

bǐjiào ruò, dāngshí shìzài zǒu bú dòng le, yí zuò
ค่อนข้าง อ่อนแอ, ขณะนั้น จริงแท้ เดิน ไม่ ขยับ (ชส.), หนึ่ง นั่ง

xià qu jiù zài yě qǐ bù lái le.

ลง ไป ก็ อีก ก็ ขึ้น ไม่ มา (ชส.)

มีนักรบหญิงนางหนึ่งชื่อว่าจางฉวนอวี่ ร่างกายค่อนข้างอ่อนล้า ในตอนนั้นเดินต่อไปไม่ไหวแล้ว
พอนั่งลงก็ลุกไม่ขึ้นอีก

ตัวอย่าง (5) เป็นเหตุการณ์การเคลื่อนที่มีสิ่งเคลื่อนที่เป็นคน มีที่ตั้งอยู่ด้านบนพื้นที่อ้างอิงที่เป็นพื้นดิน และสิ่งที่เคลื่อนที่กระทำการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนท่าทางด้วยตนเองจากนั่งเป็นยืน ซึ่งเป็นการเปลี่ยนท่าทางบนเส้นทางเส้นตรงแนวตั้งโดยเคลื่อนออกห่างจากพื้นดินที่อยู่ด้านล่าง และเป็นการเคลื่อนที่ในทิศทางเข้าใกล้มุมมองของผู้ใช้ภาษา

4.1.2 อาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนตำแหน่ง (transitional motion)

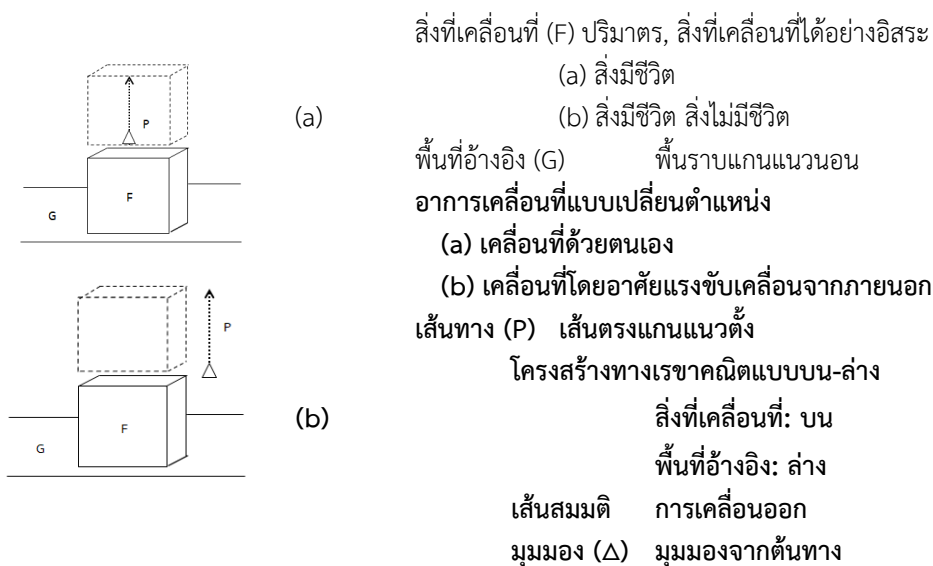
อาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนตำแหน่งเป็นอาการเคลื่อนที่ของสิ่งที่เคลื่อนที่แบบทั้งหน่วยจากตำแหน่งหนึ่งไปยังอีกตำแหน่งหนึ่ง (Talmy, 2000) ความหมายอาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนตำแหน่งของคำว่า 起 (qǐ ขึ้น) เป็นอาการเคลื่อนที่ของสิ่งที่เคลื่อนที่ที่อยู่อย่างอิสระ ไม่มีพื้นผิวยึดติดอยู่กับพื้นที่อ้างอิง ซึ่งสิ่งที่เคลื่อนที่อาจเป็นสิ่งมีชีวิตหรือไม่มีชีวิตก็ได้ ในกรณีที่สิ่งที่เคลื่อนที่เป็นสิ่งมีชีวิต อาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนตำแหน่งนี้จะเกิดกับตัวมันเองหรือเป็นแบบได้รับแรงขับเคลื่อนจากภายนอกก็ได้ และกรณีที่สิ่งที่เคลื่อนที่เป็นสิ่งไม่มีชีวิต อาการเคลื่อนที่นั้นจะเป็นแบบได้รับแรงขับเคลื่อนจากภายนอก

อาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนตำแหน่งนี้จะเกิดบนเส้นทางเส้นตรงที่อยู่บนแกนแนวตรงกันข้ามกับแนวพื้นที่อ้างอิง โดยมีเส้นสมมติการเคลื่อนที่แบบเคลื่อนออกห่างจากพื้นที่อ้างอิง และผู้ใช้ภาษามีมุมมองอยู่ที่ต้นทางการเคลื่อนที่ โดยทั่วไปแล้ว พื้นที่อ้างอิงในเหตุการณ์การเคลื่อนที่ที่ใช้คำว่า 起 (qǐ ขึ้น) จะเป็นพื้นราบในแนวนอนและอยู่ด้านล่าง ดังนั้นเส้นทาง (P) การเคลื่อนที่จะเป็นเส้นตรงในแกนแนวตั้งและเป็นการเคลื่อนที่ออกในทิศทางล่างสู่บน ดังผังภาพที่ 4

ผังภาพที่ 4 แสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนตำแหน่งของสิ่งที่เคลื่อนที่ (F) ที่เป็นปริมาตร มีความสัมพันธ์ทางโครงสร้างกับพื้นที่อ้างอิง (G) ที่เป็นพื้นราบแบบด้านบน – ล่าง โดยสิ่งที่เคลื่อนที่อยู่บนและพื้นที่อ้างอิงอยู่ล่าง สิ่งเคลื่อนที่เป็นสิ่งที่เคลื่อนที่ได้อย่างอิสระ อาจเคลื่อนที่ด้วยตนเอง (a) หรือได้รับแรงขับเคลื่อนจากภายนอก (b) อาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนตำแหน่งเกิดบนเส้นทาง (P) เส้นตรงแนวตั้งเคลื่อนออกห่างจากพื้นที่อ้างอิง โดยมุมมองของผู้ใช้ภาษาอยู่ที่ต้นทางการเคลื่อนที่

ผังภาพที่ 4

ความหมายอาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนตำแหน่งและเส้นทางของคำว่า 起 (qǐ ขึ้น)

คำว่า 起 (qǐ ขึ้น) ที่แสดงความหมายอาการเคลื่อนที่ร่วมกับเส้นทางในเหตุการณ์การเคลื่อนที่จริงแบบเปลี่ยนตำแหน่ง พบการปรากฏใน 2 ลักษณะ คือ ปรากฏหลังเหตุการณ์การเคลื่อนที่และปรากฏร่วมกับสิ่งที่เคลื่อนที่

1) การปรากฏหลังเหตุการณ์การเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนตำแหน่ง

การปรากฏของคำว่า 起 (qǐ ขึ้น) ในบริบทนี้ เป็นการใช้ในภาษาหนังสือที่ได้รับอิทธิพลมาจากภาษาจีนโบราณ เป็นการปรากฏต่อจากรูปภาษาที่แสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่ด้วยตนเองแบบเปลี่ยนตำแหน่งร่วมกับวิธีการเคลื่อนที่ โดยมีคำเชื่อมเหตุการณ์ 而 (ér) คั่น และคำว่า 起 (qǐ ขึ้น) แสดงความหมายถึงอาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนตำแหน่งบนเส้นทางเส้นตรงแกนแนวตั้ง โดยมีเส้นสมมติแบบเคลื่อนออกในทิศทางจากล่างสู่บนที่มุมมองของผู้ใช้ภาษาเป็นแบบมุมมองจากด้านล่าง เช่น

(6) 任飞扬冲天而起。

Rén Fēiyáng chōng tiān ér qǐ.

เหรินเฟยหยาง ฟุ้ง ฟ้ำ (คช.) ขึ้น
เหรินเฟยหยางฟุ้งทะยานขึ้นสู่ท้องฟ้า

ในประโยคตัวอย่าง (6) คำว่า 冲 (chōng ฟ่ง) แสดงความหมายถึงอาการเคลื่อนที่ด้วยตนเองแบบเปลี่ยนตำแหน่งด้วยวิธีการเคลื่อนที่ที่ใช้ความเร็ว ส่วนคำว่า 起 (qǐ ขึ้น) หมายถึงอาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนตำแหน่งบนเส้นทางแกนแนวตั้งในทิศทางจากล่างสู่บน ออกห่างจากพื้นที่ย่ำอึ้ง

2) การปรากฏร่วมกับรูปภาษาที่หมายถึงสิ่งที่เคลื่อนที่

สิ่งที่เคลื่อนที่ที่ปรากฏร่วมกับคำว่า 起 (qǐ ขึ้น) ในเหตุการณ์จะเป็นสิ่งไม่มีชีวิตที่ไม่สามารถเคลื่อนที่ได้ด้วยตนเองและเป็นอิสระทางที่ตั้ง และคำว่า 起 (qǐ ขึ้น) แสดงความหมายถึงอาการเคลื่อนที่ที่ต้องได้รับแรงขับเคลื่อนจากภายนอกและเส้นทางการเคลื่อนที่ดังที่กล่าวมาข้างต้น เช่น

(7) 还是从绍安湾起碇。

Háishì cóng Shàoān wān qǐ dìng.

หรือว่า จาก ซ่าวอาน อ่าว ขึ้น สมอ

หรือว่าจะถอนสมอจากอ่าวซ่าวอาน

คำว่า 起 (qǐ ขึ้น) ในตัวอย่าง (7) ปรากฏร่วมกับ 碇 (dìng สมอ) ที่เป็นสิ่งที่เคลื่อนที่ที่ไม่มีชีวิต เป็นอิสระทางที่ตั้งและไม่สามารถเคลื่อนที่ได้ด้วยตนเอง ต้องได้รับแรงขับเคลื่อนจากภายนอกจึงจะเกิดการเคลื่อนที่ คำว่า 起 (qǐ ขึ้น) หมายถึงอาการเคลื่อนที่ที่ได้รับแรงขับเคลื่อนจากภายนอกแบบเปลี่ยนตำแหน่งบนเส้นทางเส้นตรงแกนแนวตั้งในทิศทางจากล่างสู่บน ซึ่งเป็นการเคลื่อนที่ออกจากพื้นที่อ่ำอึ้งโดยผู้ใช้ภาษามีมุมมองอยู่ที่ต้นทาง

(8) 起塘泥，有上泥的，有挑泥的，他一定挑泥。

Qǐ táng ní, yǒu shàng ní de, yǒu tiāo ní de,

ขึ้น สระ โคลน, มี ขึ้น โคลน (ขค.), มี หาบ โคลน (ขค.),

tā yídìng tiāo ní.

เขา แน่นนอน หาบ โคลน

การขุดลอกสระ (ขุดโคลนในสระ) มีคนเอาดินไปถม มีคนหาบดิน เขาก็จะต้องหาบดินให้ได้

คำว่า 起 (qǐ ขึ้น) ปรากฏร่วมกับ 塘泥 (táng ní โคลน-สระ) “โคลนตมในสระน้ำ” ซึ่งเป็นสิ่งที่เคลื่อนที่ที่ไม่มีชีวิต ไม่สามารถเคลื่อนที่ได้ด้วยตนเองและต้องได้รับแรง

ขับเคลื่อนจากภายนอกจึงเกิดการเคลื่อนที่ได้ และคำว่า 起 (qǐ ขึ้น) หมายถึงอาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนตำแหน่งบนเส้นทางเส้นตรงแนวตั้งแบบเคลื่อนออกจากพื้นที่อ้างอิงที่อยู่ด้านล่าง โดยมุมมองของผู้ใช้ภาษาอยู่ที่ต้นทางการเคลื่อนที่

4.2 ความหมายเส้นทาง

คำว่า 起 (qǐ ขึ้น) ใช้หมายถึงเส้นทางในเหตุการณ์การเคลื่อนที่จริงที่เป็นเส้นทางเส้นตรงแกนแนวตั้งและมีเส้นสมมติแบบเคลื่อนที่ออกจากพื้นที่อ้างอิงที่อยู่ด้านล่าง โดยผู้ใช้ภาษามีมุมมองอยู่ที่ต้นทาง คำว่า 起 (qǐ ขึ้น) ที่หมายถึงองค์ประกอบเส้นทางในเหตุการณ์การเคลื่อนที่เพียงอย่างเดียวนี้ จะปรากฏร่วมหลังรูปภาษาที่หมายถึงอาการเคลื่อนที่ ซึ่งเป็นการประกอบรูปภาษาที่ทำให้ความหมายอาการเคลื่อนที่ในรูปภาษาที่ปรากฏด้านหน้ามีค่าระดับความสนใจมากกว่า และทำให้ความหมายอาการเคลื่อนที่ในคำว่า 起 (qǐ ขึ้น) ชัดเจนลง (bleching) เหลือเพียงความหมายของเส้นทางเพียงอย่างเดียว

คำว่า 起 (qǐ ขึ้น) ใช้แสดงเส้นทางของอาการเคลื่อนที่ 3 ลักษณะ คือ เส้นทางของอาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนท่าทาง เส้นทางของอาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนตำแหน่ง และเส้นทางของอาการเคลื่อนที่ส่วนของร่างกาย

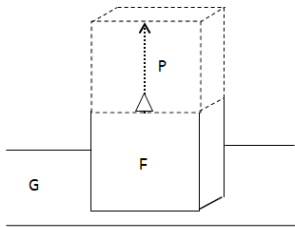
4.2.1 เส้นทางของอาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนท่าทาง

คำว่า 起 (qǐ ขึ้น) ที่แสดงความหมายถึงเส้นทางอาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนท่าทางจะมีสิ่งที่เคลื่อนที่เป็นสิ่งมีชีวิตที่สามารถเคลื่อนที่ได้เอง และจะปรากฏร่วมหลังรูปภาษาที่หมายถึงอาการเคลื่อนที่ร่วมกับวิธีการเคลื่อนที่ (manner) หรือสาเหตุการเคลื่อนที่ (cause) รูปภาษาที่แสดงอาการเคลื่อนที่ร่วมกับวิธีการเคลื่อนที่ที่ปรากฏด้านหน้าคำว่า 起 (qǐ ขึ้น) เป็นอาการเคลื่อนที่ด้วยตนเองของสิ่งที่เคลื่อนที่ และคำว่า 起 (qǐ ขึ้น) แสดงเส้นทางของอาการเคลื่อนที่นั้น

จากผังภาพที่ 5 สิ่งที่เคลื่อนที่ (F) อยู่ด้านบนพื้นที่อ้างอิง (G) ที่เป็นพื้นราบแกนแนวนอน สิ่งที่เคลื่อนที่กระทำอาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนท่าทางด้วยตนเองบนเส้นทาง (P) เส้นตรงแนวตั้ง โดยเคลื่อนออกจากพื้นที่อ้างอิง และมุมมองของผู้ใช้ภาษา (Δ) อยู่ที่ต้นทางการเคลื่อนที่

ผังภาพที่ 5

ความหมายเส้นทางในเหตุการณ์การเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนท่าทางด้วยตนเองของคำว่า 起 (qǐ ขึ้น)

สิ่งที่เคลื่อนที่ ปริมาตร, สิ่งมีชีวิต
พื้นที่อ้างอิง พื้นราบแบนแนวนอน
อาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนท่าทาง
เคลื่อนที่ด้วยตนเอง
เส้นทาง (P) เส้นตรงแบนแนวดิ่ง
โครงสร้างทางเรขาคณิตแบบบน-ล่าง
สิ่งที่เคลื่อนที่ (F): บน
พื้นที่อ้างอิง (G): ล่าง
เส้นสมมติ การเคลื่อนออก
มุมมอง (Δ) มุมมองจากต้นทาง

รูปภาพที่หมายถึงอาการเคลื่อนที่ร่วมกับวิธีการเคลื่อนที่ที่ปรากฏร่วมด้านหน้าคำว่า 起 (qǐ ขึ้น) เช่น

跳 tiào กระโดด

爬 pá ปีน (ใช้ในความหมาย “ลุกขึ้นจากการนอนหลับ”)

ตัวอย่างการปรากฏในข้อมูลภาษา เช่น

(9) 他精神一震，霍然抱着武泰帝站起……

Tā jīngshén yí zhèn, huòrán bào zhe Wǔtài dì zhàn

เขา จิตใจ หนึ่ง สะเทือน, ในทันใดนั้น โอบ (ซก.) อุ้ม ห่อหุ้ม ยืน

qǐ ……

ขึ้น ……

เขารู้สึกฉวา แล้วประคองห่อหุ้มอุ้มให้ยืนขึ้น

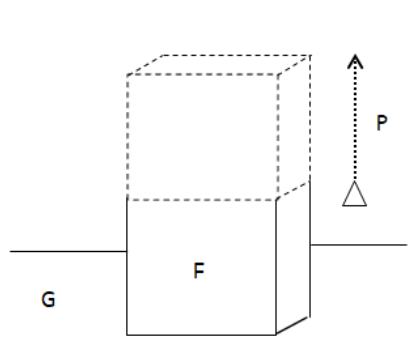
คำว่า 起 (qǐ ขึ้น) ในตัวอย่าง (9) ปรากฏหลังคำว่า 站 (zhàn) ที่แปลว่า “ยืน” ซึ่งหมายถึงอาการเคลื่อนที่ร่วมกับวิธีการเคลื่อนที่ที่เปลี่ยนท่าทางของร่างกายให้ยึดเหนี่ยวอยู่ในแนวดิ่งด้วยแรงของสิ่งที่เคลื่อนที่เอง คือ เปลี่ยนจากอากัปกริยา “นั่ง” เคลื่อนที่ร่างกายให้อยู่ในท่าทางที่ยึดเหนี่ยวตรงในแนวดิ่ง และคำว่า 起 (qǐ ขึ้น) ใช้หมายถึงเส้นทางของการ

เคลื่อนที่ที่เกิดบนเส้นตรงแกนแนวตั้ง ที่มีเส้นสมมติแบบเคลื่อนออก ในทิศทางจากล่างสู่บน แบบเปลี่ยนท่าทางนั้น

รูปภาษาที่หมายถึงอาการเคลื่อนที่ร่วมกับสาเหตุการเคลื่อนที่จะเป็นเหตุการณ์การเคลื่อนที่ที่ได้รับแรงขับเคลื่อนจากภายนอก เมื่อคำว่า 托 (qǐ ขึ้น) ปรากฏรวมด้านหลังรูปภาษานั้นจะแสดงเส้นทางการเคลื่อนที่ ดังผังภาพที่ 6

ผังภาพที่ 6

เหตุการณ์การเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนท่าทางที่ได้รับแรงขับเคลื่อนจากภายนอกที่ใช้คำว่า 托 (qǐ ขึ้น) แสดงความหมายเส้นทาง

สิ่งที่เคลื่อนที่ (F) ปริมาตร, สิ่งมีชีวิต
พื้นที่อ้างอิง (G) พื้นราบแกนแนวนอน
อาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนท่าทาง
เคลื่อนที่ด้วยแรงขับเคลื่อนจากภายนอก
เส้นทาง (P) เส้นตรงแกนแนวตั้ง
โครงสร้างทางเรขาคณิต แบบบน-ล่าง
สิ่งที่เคลื่อนที่: บน
พื้นที่อ้างอิง: ล่าง
เส้นสมมติ การเคลื่อนออก
มุมมอง (Δ) มุมมองจากด้านล่าง

(10) 他俯下身，把阿萍托起。

Tā fǔ xià shēn, bǎ Ā píng tuō qǐ.

เขา ก้ม ลง ร่างกาย, เอา อาผิง(ชื่อ) ประคอง ขึ้น

เขาก้มลงและประคองอาผิงขึ้น

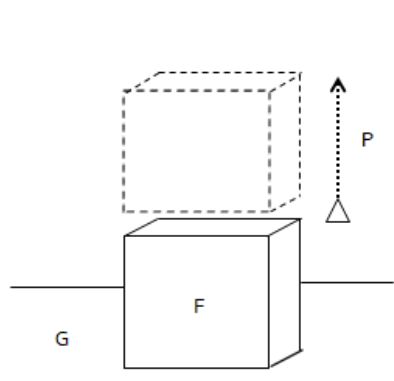
คำว่า 托 (tuō ประคอง) แสดงความหมายถึงอาการเคลื่อนที่ร่วมกับสาเหตุของการเคลื่อนที่ที่ใช้มือออกแรงจนส่งผลให้สิ่งที่เคลื่อนที่ที่เกิดสมดุลและเคลื่อนที่ไปในทิศทางที่ต้องการ และ “อาผิง” (คน) เป็นสิ่งที่เคลื่อนที่ที่ได้รับแรงขับเคลื่อนจากภายนอกจนเกิดอาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนท่าทาง และคำว่า 托 (qǐ ขึ้น) เป็นส่วนแสดงเส้นทางการเคลื่อนที่ดังกล่าว

4.2.2 เส้นทางของอาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนตำแหน่ง

อาการเคลื่อนที่จริงแบบเปลี่ยนตำแหน่งที่ใช้คำว่า 起 (qǐ ขึ้น) แสดงเส้นทาง ส่วนมากแล้วจะเป็นอาการเคลื่อนที่ที่ได้รับแรงขับเคลื่อนจากภายนอกที่กระทำด้วยความตั้งใจ และมีสิ่งที่เคลื่อนที่เป็นสิ่งที่อยู่อย่างอิสระ ซึ่งอาจเป็นสิ่งมีชีวิตหรือสิ่งไม่มีชีวิตก็ได้ เหตุการณ์การเคลื่อนที่เป็นดังผังภาพที่ 7

ผังภาพที่ 7

เหตุการณ์การเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนตำแหน่งที่ใช้คำว่า 起 (qǐ ขึ้น) แสดงความหมายเส้นทาง

สิ่งที่เคลื่อนที่ (F) ปริมาตร, สิ่งที่อยู่อย่างอิสระ
พื้นที่อ้างอิง (G) พื้นราบแบนแนวนอน
อาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนตำแหน่ง
เคลื่อนที่โดยอาศัยแรงขับเคลื่อนจากภายนอก
เส้นทาง (P) เส้นตรงแนวนอนตั้ง
โครงสร้างทางเรขาคณิตแบบบน-ล่าง
สิ่งที่เคลื่อนที่: บน
พื้นที่อ้างอิง: ล่าง
เส้นสมมติ การเคลื่อนออก
มุมมอง (Δ) มุมมองจากต้นทาง

ผังภาพที่ 7 เป็นเหตุการณ์การเคลื่อนที่ที่สิ่งที่เคลื่อนที่ (F) เป็นปริมาตรอยู่ด้านบนพื้นที่อ้างอิง (G) ที่เป็นพื้นราบแนวนอน สิ่งเคลื่อนที่ที่ได้รับแรงขับเคลื่อนจากภายนอกด้วยความตั้งใจจนเกิดการเคลื่อนที่บนเส้นทาง (P) เส้นตรงแนวนอนตั้งแบบเคลื่อนออก โดยผู้ใช้ภาษามีมุมมอง (Δ) อยู่ที่ต้นทางการเคลื่อนที่

คำว่า 起 (qǐ ขึ้น) ในความหมายนี้ส่วนใหญ่จะปรากฏตามหลังรูปภาษาที่หมายถึงอาการเคลื่อนที่ร่วมกับสาเหตุการเคลื่อนที่ ตัวอย่างเช่น

อาการการเคลื่อนที่ร่วมกับสาเหตุการเคลื่อนที่	สิ่งที่เคลื่อนที่
拾 shí หยิบ	坷垃 kēlā ก้อนหิน
端 duān ยก ประคอง	酒 jiǔ เหล้า
夹 jiā คีบ	鱼片 yú piàn แผ่นปลา
舀 yǎo ตัก	米汤 mǐtāng โจ๊ก

- (11) 百花帮主也举起牙箸，夹起一个虾饺，送到凌君毅面前，……

Bǎi huā bāngzhǔ yě jǔ qǐ yá zhù, jiā qǐ yí
ร้อย ดอกไม้ หัวหน้าแก๊ง ก็ ชู ขึ้น งาช้าง ตะเกียบ, คีบ ขึ้น หนึ่ง

ge xiā jiǎo, sòng dào Líng Jūnyì miàn qián, ……

(ล.) กุ้ง เกี้ยว, ส่ง ถึง หลิงจวินอี้ ใบหน้า หน้า ,……

หัวหน้าแก๊งร้อยบุปผาก็ชูตะเกียบงาช้างขึ้น คีบกุ้งยื่นให้ตรงหน้าหลิงจวินอี้

ประโยค (11) คำว่า 举 (jǔ ชู) หมายถึงทำให้สิ่งหนึ่งเคลื่อนที่ในทิศทางที่สูงขึ้น ซึ่งในที่นี้สิ่งที่เคลื่อนที่คือ “ตะเกียบงาช้าง” คำว่า 夹 (jiā คีบ) หมายถึงการทำให้สิ่งหนึ่งติดอยู่ระหว่างกลาง ซึ่งสิ่งที่เคลื่อนที่ในที่นี้คือ “กุ้ง” เป็นสิ่งที่เคลื่อนที่ที่อยู่อย่างอิสระและไม่สามารถเคลื่อนที่ได้ด้วยตนเอง และคำว่า 起 (qǐ ขึ้น) ที่ปรากฏร่วมหลังอาการเคลื่อนที่ทั้งสองแสดงเส้นทางของอาการเคลื่อนที่นั้นว่าอยู่บนเส้นทางเส้นตรงแกนแนวตั้ง มีเส้นสมมติแบบเคลื่อนออกที่มุมมองของผู้ใช้ภาษาอยู่ที่ต้นทาง

รูปภาษาที่หมายถึงอาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนตำแหน่งร่วมกับวิธีการเคลื่อนที่ที่โดยทั่วไปหมายถึงการเคลื่อนที่ด้วยตนเอง เช่น บิน ลอย เมื่อใช้เป็นอาการเคลื่อนที่ของสิ่งที่เคลื่อนที่ที่ไม่สามารถเคลื่อนที่ได้ด้วยตนเองและเคลื่อนที่ได้อย่างอิสระแล้วนั้น อาการเคลื่อนที่นั้นจะต้องอาศัยแรงขับเคลื่อนจากภายนอก และคำว่า 起 (qǐ ขึ้น) ใช้แสดงเส้นทางของอาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนตำแหน่งด้วยแรงขับเคลื่อนจากภายนอกนั้น ตัวอย่างเช่น

- (12) ……只见身后数十把长剑中的四把像士兵服从军令一样，凌空脱鞘飞起。

……zhǐ jiàn shēn hòu shù shí bǎ cháng jiàn zhōng de
……… แค่ พบ ร่างกาย หลัง จำนวน สิบ (ล.) ยาว ดาบ กลาง (ขส.)

sì bǎ xiàng shìbīng fúcéng jūn lìng yíyàng, língkōng
สี่ (ล.) คล้าย ทหาร ทำตาม กองทัพ คำสั่ง เหมือนกัน, บนฟ้า

tuō qiào fēi qǐ.
ถอด ปลอกดาบ บิน ขึ้น

ถอด ปลอกดาบ บิน ขึ้น

แค่เห็นว่าด้านหลัง (ของเขา) มีดาบหลายสิบเล่ม และในนั้นมีดาบสี่เล่มที่ทะยานขึ้นสู่ท้องฟ้าออกจากปลอกดาบราวกับได้รับคำสั่งจากกองทัพ

คำว่า 飞 (fēi บิน) ในตัวอย่าง (12) แสดงความหมายอาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนตำแหน่งร่วมกับวิธีการเคลื่อนที่ ซึ่งโดยทั่วไปจะแสดงความหมายถึงการเคลื่อนที่ที่เกิดจากความตั้งใจของสิ่งที่เคลื่อนที่เอง แต่เมื่อสิ่งที่เคลื่อนที่เป็นสิ่งที่ไม่สามารถเคลื่อนที่ได้ด้วยตนเอง และอยู่อย่างอิสระแล้ว คำว่า 飞 (fēi บิน) จะหมายถึงการเคลื่อนที่และลักษณะการเคลื่อนที่ที่ได้รับแรงขับเคลื่อนจากภายนอก และคำว่า 起 (qǐ ขึ้น) ใช้หมายถึงเส้นทางของการเคลื่อนที่นั้น

4.2.3 เส้นทางของอาการเคลื่อนที่ส่วนของร่างกาย

อาการเคลื่อนที่ส่วนของร่างกายเป็นอาการเคลื่อนที่ส่วนใดส่วนหนึ่งของสิ่งใด ๆ สิ่งทีเคลื่อนที่อาจจะเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งที่เคลื่อนที่เองได้อย่างอิสระหรือเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งที่ไม่สามารถเคลื่อนที่ได้ด้วยตนเอง อาการเคลื่อนที่นั้นอาจเป็นการเคลื่อนที่ด้วยตนเองหรือการเคลื่อนที่ที่ได้รับแรงขับเคลื่อนจากภายนอกก็ได้ และอาการเคลื่อนที่ดังกล่าวอาจแสดง ความหมายร่วมกับวิธีการเคลื่อนที่หรือสาเหตุการเคลื่อนที่ก็ได้

คำว่า 起 (qǐ ขึ้น) ที่ใช้แสดงเส้นทางของอาการเคลื่อนที่ส่วนของร่างกายนี้ จะหมายถึงเส้นทางที่เป็นเส้นตรงแกนแนวตรงกันข้ามกับพื้นที่อ้างอิง โดยมีเส้นสมมติแบบเคลื่อนออก และผู้ใช้ภาษามีมุมมองอยู่ที่ต้นทางการเคลื่อนที่ เช่นเดียวกับเส้นทางของอาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนท่าทาง

ตัวอย่างรูปภาษาแสดงอาการเคลื่อนที่ร่วมกับวิธีการเคลื่อนที่ที่ปรากฏร่วมด้านหน้า คำว่า 起 (qǐ ขึ้น) และสิ่งที่เคลื่อนที่ที่ปรากฏร่วม เช่น

อาการเคลื่อนที่ร่วมกับวิธีการเคลื่อนที่	สิ่งที่เคลื่อนที่
仰 yǎng เงย	小脸 xiǎoliǎn หน้าเล็ก
翘 qiào กระดก	大唇 dà chún ริมฝีปากใหญ่

- (13) 那一战前，瀛台白树起一根指头告诫我：“树起你的大旗，让它在那儿一动不动。”

Nà yí zhàn qián, Yíng Táibái shù qǐ yì gēn zhǐtōu
นั้น หนึ่ง สงคราม หน้า, อังไถปาย ยืนต้น ขึ้น หนึ่ง (ล.) นิ้วมือ

gàojiè wǒ: “shù qǐ nǐ de dà qí, ràng tā zài nàr
เตือน ฉัน ยืนต้น ขึ้น เธอ (ขค.) ใหญ่ ธง ให้ เขา ที่ นั้น

yí dòng bú dòng.”

หนึ่ง เคลื่อน ไม่ เคลื่อน

ก่อนทำสงครามครั้งนั้น อังโศบายชุ่ว์ขึ้นแล้วเตือนฉันว่า “ยกธงของเจ้าขึ้น ตรึงให้มันอยู่ที่
อย่างนั้น”

ประโยคที่ (13) คำว่า 树 (shù ยืนต้น) หมายถึงอาการเคลื่อนที่ที่ทำให้สิ่งที่เคลื่อนที่
อยู่ในแกนแนวตั้ง สิ่งที่เคลื่อนที่ในที่นี้คือ “นิ้วมือ” เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งมีชีวิตที่เคลื่อนที่ได้
ด้วยตนเอง และคำว่า 起 (qǐ ขึ้น) แสดงเส้นทางการเคลื่อนที่ของนิ้วมือว่าอยู่บนเส้นทางเส้น
ตรงแกนแนวตั้ง มีเส้นสมมติแบบเคลื่อนออก โดยมุมมองอยู่ที่ต้นทางตัวอย่างรูปภาพที่แสดง
อาการเคลื่อนที่ร่วมกับสาเหตุการเคลื่อนที่ที่ปรากฏร่วมด้านหน้าคำว่า 起 (qǐ ขึ้น) และสิ่งที่
เคลื่อนที่ในเหตุการณ์ เช่น

อาการการเคลื่อนที่ร่วมกับสาเหตุการเคลื่อนที่

สิ่งที่เคลื่อนที่

举 jǔ ชู

胳膊 gēbo แขน

扬 yáng ยก ชู

笑容 xiàoróng รอยยิ้ม

捧 pěng ประคอง

树根 shùgēn รากไม้

- (14) 洛慕天用手肘撑起上半身，食指在她气红了的五官上游移
着，单薄的唇勾起一抹邪邪的笑。

Luò Mùtiān yòng shǒuzhǒu chēng qǐ shàng bàn shēn,

หลั่วมุ่เทียน ใช้ ข้อศอก ค้ำ ขึ้น บน ครึ่ง ร่างกาย,

shízhǐ zài tā qì hóng le de wǔ guān shàng yóuyí

นิ้วชี้ ที่ เขา โกรธ แดง (ชก.) (ชค.) ห้า อวัยวะ บน ไม่อยู่นิ่ง

zhe, dānbó de chún gōu qǐ yì mǒ xiéxié de xiào.

(ชก.), บาง (ชค.) ริมฝีปาก เกี้ยว ขึ้น หนึ่ง (ล.) ร้ายร้าย (ชค.) ยิ้ม

หลั่วมุ่เทียนใช้ข้อศอกค้ำตัวขึ้น นิ้วชี้ไล่ไปตามใบหน้าทีโกรธจนแดง และปากบาง ๆ ก็

แสบเยิ้มที่ร้ายกาจ

ประโยคที่ (14) คำว่า 撑 (chēng ค้ำ) หมายถึงอาการเคลื่อนที่ที่ทำให้สิ่งที่เคลื่อนที่
มีสมดุลทรงตัวอยู่ได้ และสิ่งที่เคลื่อนที่คือ “ร่างกายท่อนบน” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งมีชีวิต

ที่เคลื่อนที่ได้ด้วยตนเอง และคำว่า 起 (qǐ ขึ้น) แสดงเส้นทางของอาการเคลื่อนที่ร่างกาย
ท่อนบนนั้นว่าอยู่บนเส้นทางเส้นตรงแกนแนวตั้ง มีเส้นสมมติแบบเคลื่อนออก โดยผู้ใช้ภาษา
มีมุมมองอยู่ที่ต้นทาง

5. สรุปผลการศึกษา

คำว่า 起 (qǐ ขึ้น) ที่ใช้แสดงความหมายในเหตุการณ์การเคลื่อนที่จริง จะใช้แสดง
ความหมายถึงอาการเคลื่อนที่ร่วมกับเส้นทาง และเส้นทางเพียงอย่างเดียว ดังนี้

1. ความหมายอาการเคลื่อนที่ร่วมกับเส้นทาง

1.1 อาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนท่าทางด้วยตนเองร่วมกับเส้นทาง

1.2 อาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนตำแหน่งด้วยตนเองหรือแรงขับเคลื่อนจาก

ภายนอกร่วมกับเส้นทาง

2. ความหมายเส้นทาง

2.1 เส้นทางของอาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนท่าทาง

2.2 เส้นทางของอาการเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนตำแหน่ง

2.3 เส้นทางของอาการเคลื่อนที่ส่วนของร่างกาย

คำว่า 起 (qǐ ขึ้น) จะแสดงความหมายอาการเคลื่อนที่ร่วมกับเส้นทางในเหตุการณ์
ก็ต่อเมื่อด้านหน้าไม่มีความหมายของอาการเคลื่อนที่อื่นปรากฏร่วม และจะแสดงความหมาย
เส้นทางเพียงอย่างเดียวเมื่อมีความหมายอาการเคลื่อนที่อื่นปรากฏร่วมด้านหน้า เนื่องจาก
ความหมายอาการเคลื่อนที่ที่ปรากฏด้านหน้าเด่นชัดกว่า และทำให้ความหมายอาการเคลื่อนที่
ของคำว่า 起 (qǐ ขึ้น) ชัดเจนลง

ความหมายเส้นทางในทุกความหมายของคำว่า 起 (qǐ ขึ้น) จะหมายถึงเส้นทางเส้น
ตรงแกนแนวตั้ง ที่มีความสัมพันธ์ทางโครงสร้างเรขาคณิตระหว่างสิ่งที่เคลื่อนที่กับพื้นที่อ้างอิง
เป็นแบบสิ่งที่เคลื่อนที่อยู่ด้านบน และพื้นที่อ้างอิงเป็นพื้นราบแนวนอนอยู่ด้านล่าง เส้นสมมติ
เป็นแบบเคลื่อนออก และมุมมองของผู้ใช้ภาษาอยู่ที่ต้นทางการเคลื่อนที่

คุณสมบัติของสิ่งที่เคลื่อนที่ในเหตุการณ์การเคลื่อนที่ที่ใช้คำว่า 起 (qǐ ขึ้น) จะ
แตกต่างกันไปในแต่ละประเภทการเคลื่อนที่ ซึ่งสรุปได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1

คุณสมบัติของสิ่งที่เคลื่อนที่ในเหตุการณ์การเคลื่อนที่ที่ใช้คำว่า 起 (qǐ ขึ้น)

สิ่งที่เคลื่อนที่	เหตุการณ์การเคลื่อนที่		
	เปลี่ยนท่าทาง	เปลี่ยนตำแหน่ง	ส่วนของร่างกาย
สิ่งที่สามารถเคลื่อนที่ได้เอง	✓	✓	✓
สิ่งที่ไม่สามารถเคลื่อนที่ได้เองและ อยู่อย่างอิสระ		✓	✓
สิ่งที่ไม่สามารถเคลื่อนที่ได้เองและ ไม่ได้อยู่อย่างอิสระ			✓

เอกสารอ้างอิง

- Beijing Language and Culture University Corpus 汉语语料库. Retrieved January 19, 2019, from <http://www.bcc.blcu.edu.cn>
- Center for Chinese Linguistics Corpus 北京大学语料库. Retrieved August 31, 2018, from <http://www.ccl.pku.edu.cn>
- Chu, Chengzhi. (2004). *Event conceptualization and grammatical realization: The case of motion in Mandarin Chinese* [Unpublished doctoral dissertation]. University of Hawai'i.
- Dictionary Editorial Office of Language Institute, Chinese Academy of Social Science 中国社会科学院语言研究所词典编辑室. (2016). *现代汉语词典 第7版*. 商务印书馆.
- Evans, V., & Green, M. (2006). *Cognitive linguistics: An introduction*. Edinburgh University Press.
- Langacker, R. W. (2008). *Cognitive grammar: A basic introduction*. Oxford University Press.
- Talmy, L. (2000). *Toward a cognitive semantics, volume 1: Concept structuring system*. The MIT Press.
- Xiao Hang 肖航. (n.d.). 语料库在线. Retrieved May 5, 2019, from <http://www.cncorpus.org/resources.aspx>